

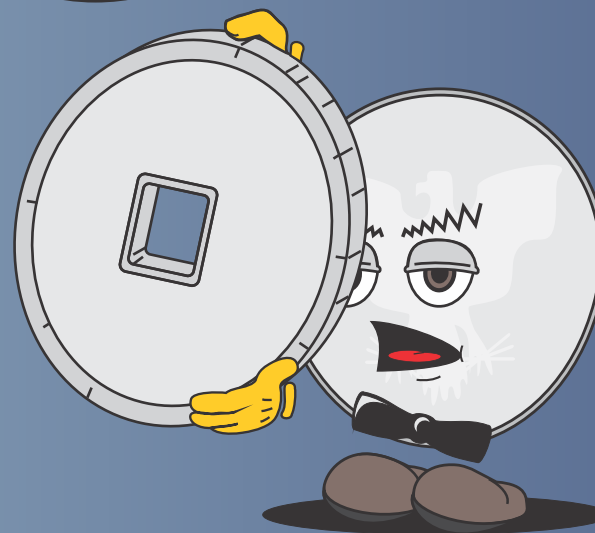
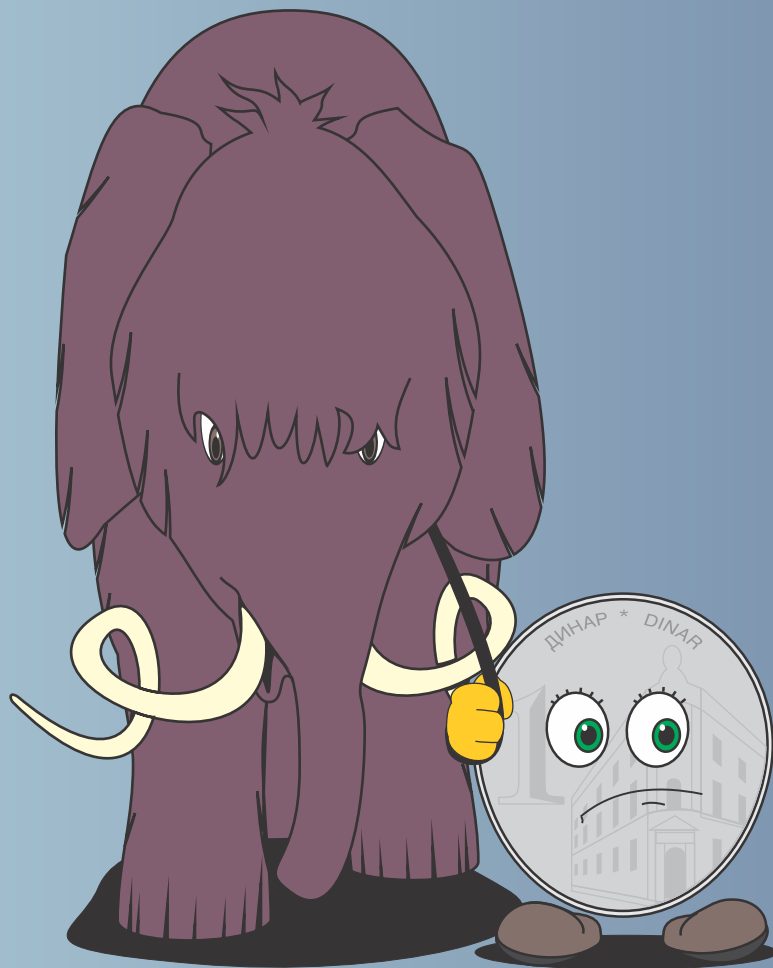
Народна банка Србије

НОВАЦ КРОЗ ИСТОРИЈУ

од предмонетарних средстава
плаћања до електронског новца

Новац кроз историју

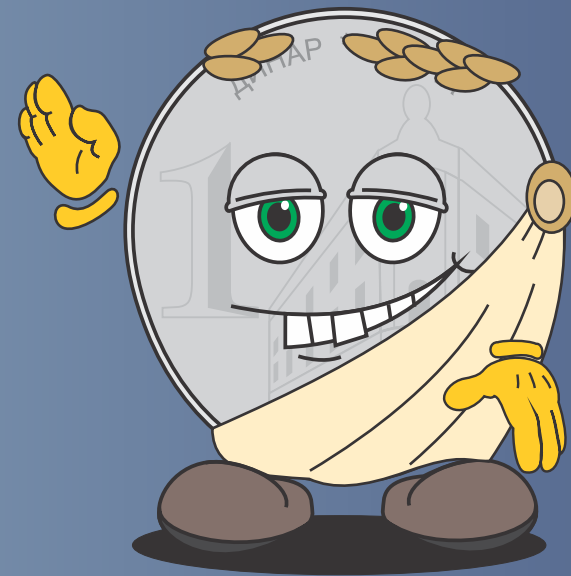
од предмонетарних
средстава
плаћања до
електронског новца

Народна банка Србије

Историја новца

- Кроз историју новца можемо да сазнамо како су се разне цивилизације развијале.
- Новац нам је сведок историјских догађања, сукоба и економских криза држава, периода мира и напретка једне земље, али и периода ратова и слабости.
- Све што се учи из историје може да се прати и кроз новац.
- Новац је и сведок уметничке вештине људи који су га стварали.

Шта је новац?

- Новац је ствар која служи људима да купе робу или услуге које желе.
- Новац је веома важна, али и опасна ствар у животу, јер може да постане и неморално средство присвајања туђе имовине.
- Са новцем треба да поступамо опрезно.
- Важно је да ускладимо оно што желимо са оним што нам је заиста потребно и да га не расипамо.

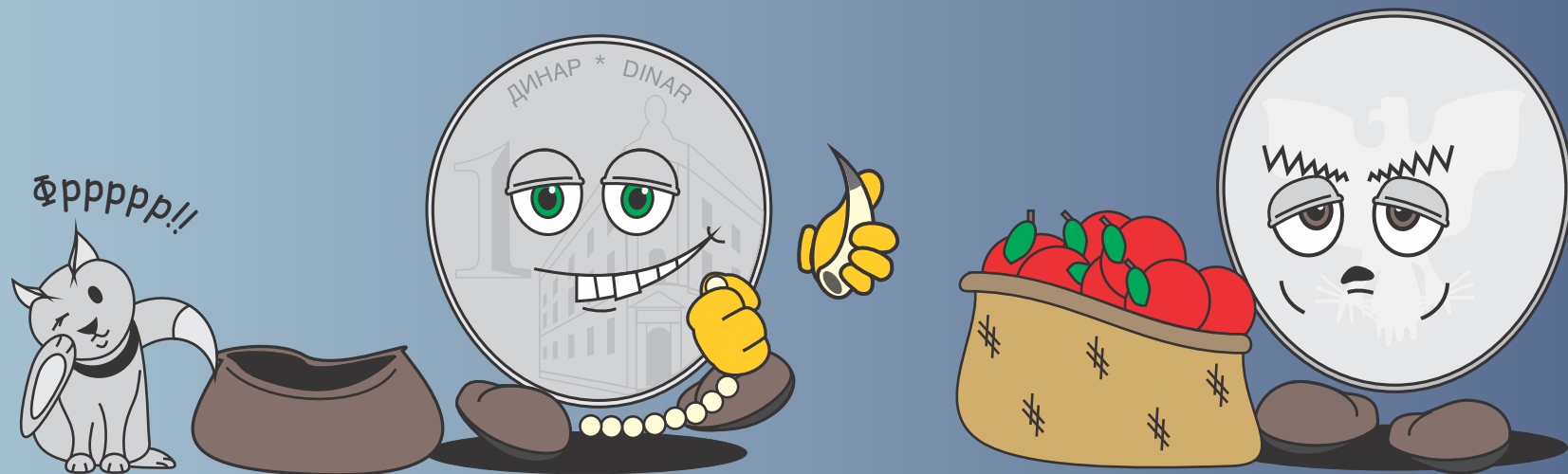
Размена - трампа

- Људи нису увек користили ковани новац или новчанице да би купили оно што желе.
- У најстарија времена људи су прибављали оно што им је потребно користећи се разменом, тј. трампом.
- Са суседима су размењивали вишак робе коју су имали за вишак робе коју су имали њихови суседи.
- Тај начин размене вишка робе између људи назива се трампа.

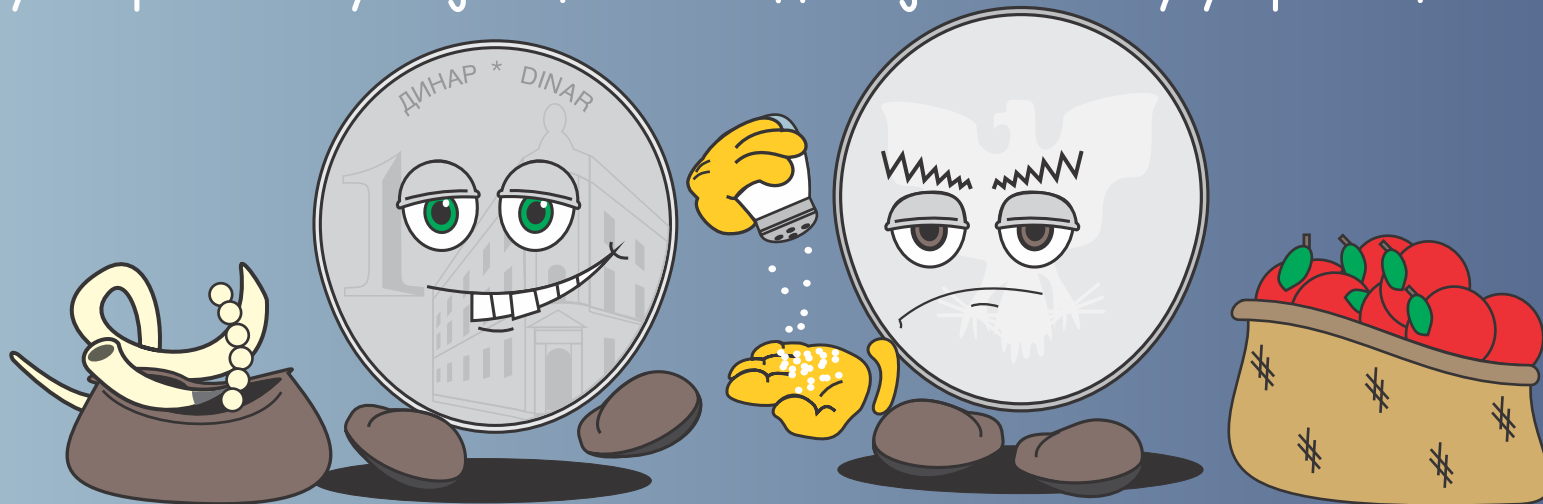
Предмонетарна средства плаћања

- У најстарија времена за размену су коришћена разна такозвана предмонетарна средства плаћања.
- Предмонетарна средства плаћања могу се сврстати у две основне групе:
 - ствари из природе и
 - израђени предмети и производи.

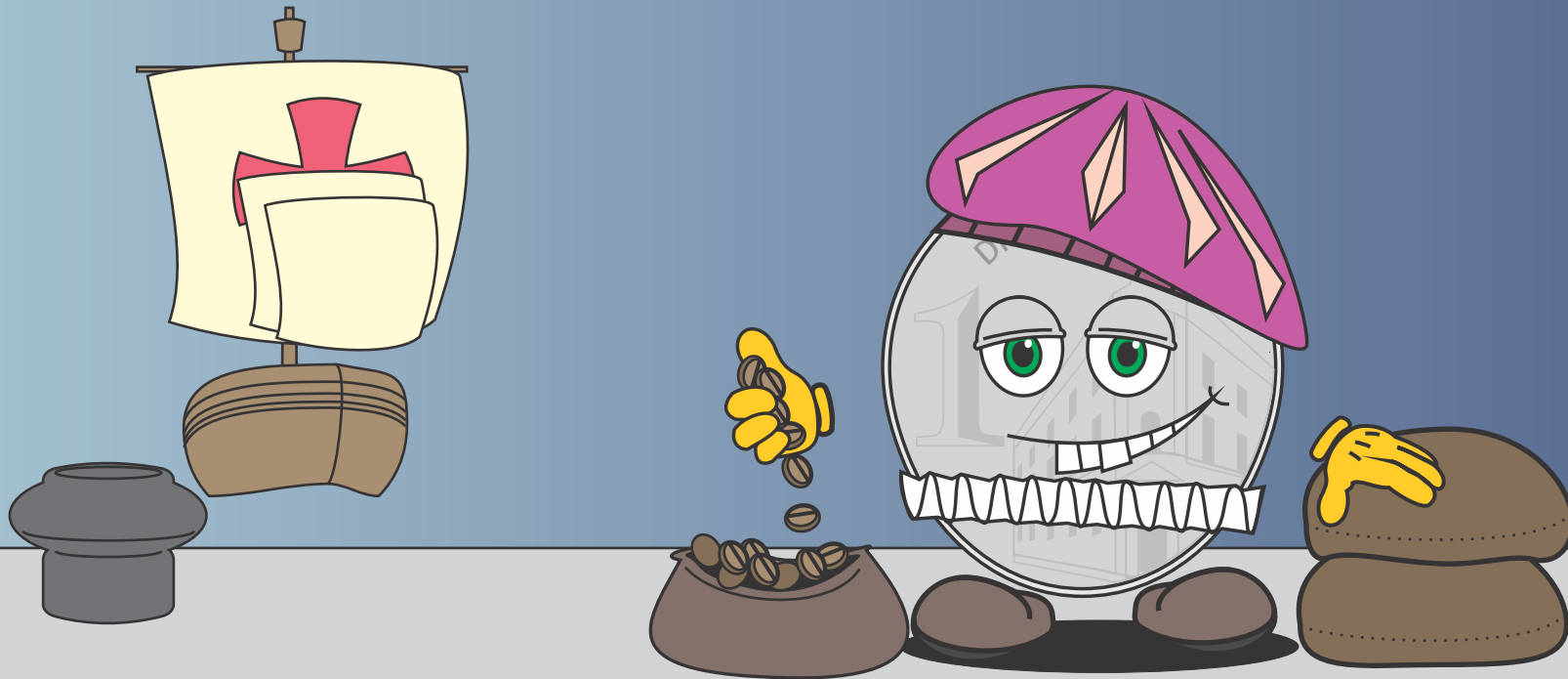
Ствари из природе

- То су најчешће животиње и животињски производи (месо, кожа, рогови, слоновача...), ретко камење, шкољке, бисери, егзотични зачини, китови зуби, дуван, со...
- Стари Грци и Римљани, као и нека афричка племена узимали су животиње (стока) као јединицу за меру (*pecus* на латинском значи стадо).
- Со је била неопходна за очување хране и била је драгоцену, па су тако у старом Риму војници често добијали плату у врећицама соли.

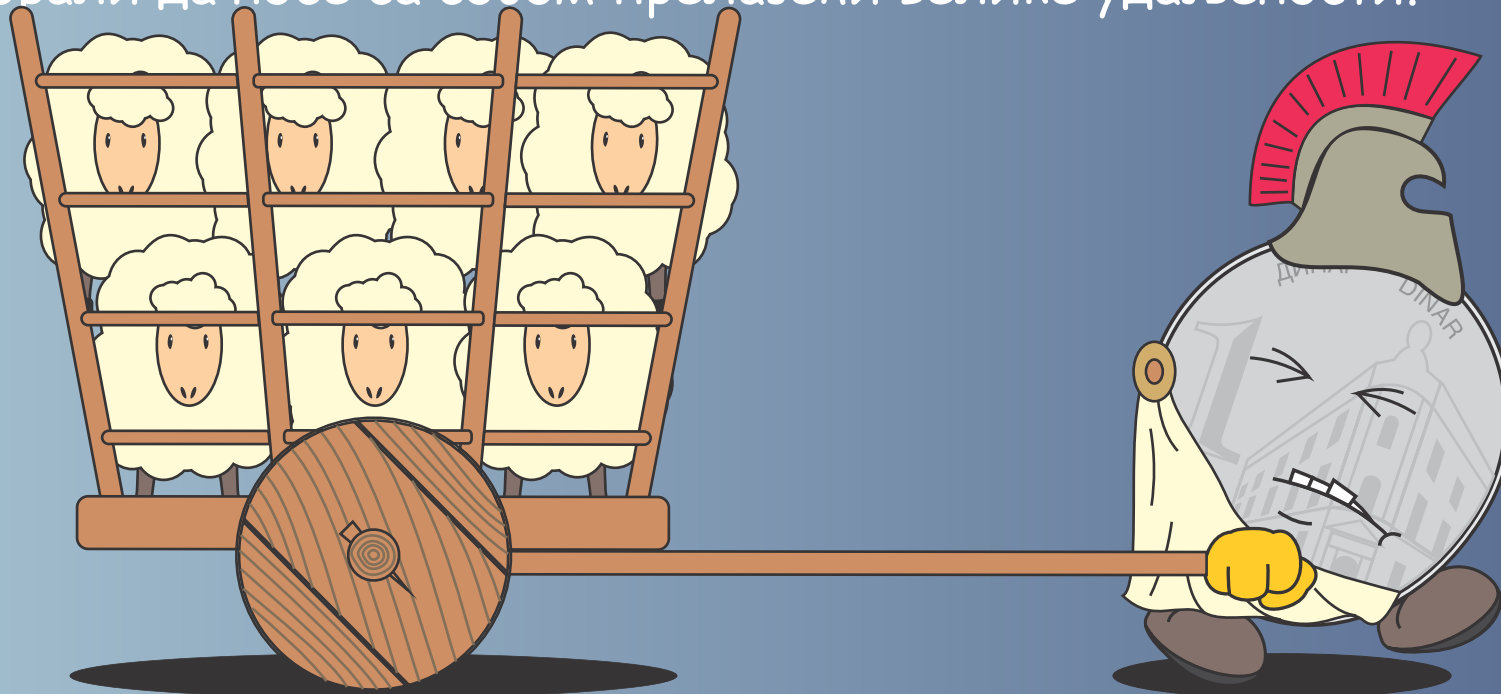
Ствари из природе

- У Европи су у 14. веку били веома тражени и скупи егзотични зачини, кафа, чај...
- Марко Поло у свом путопису по Кини пише о томе да је тамо со била пресована и обележена посебним званичним жигом и да је четрдесет шипки соли вредело колико и једна златна полуна

Израђени предмети и производи

- То су, на пример, кинеска свила, затим платно, накит од злата, сребра и бронзе, керамика, секире, мачеви и ножеви...
- Али, иако је стока у време Хомера у Грчкој, као и на просторима целе Африке, била веома цењено средство плаћања, такав "новац" није нимало био практичан за путујуће трговце, који су све то морали да носе са собом прелазећи велике удаљености.

Развој трговине

- Са развојем трговине, управо су путујући трговци били ти којима је било потребно неко средство плаћања које би било свуда прихваћено, које не било ни гломазно ни тешко, које би било згодно за ношење и за руковање, и, што је најважније, које не би било кварљиво већ трајно.

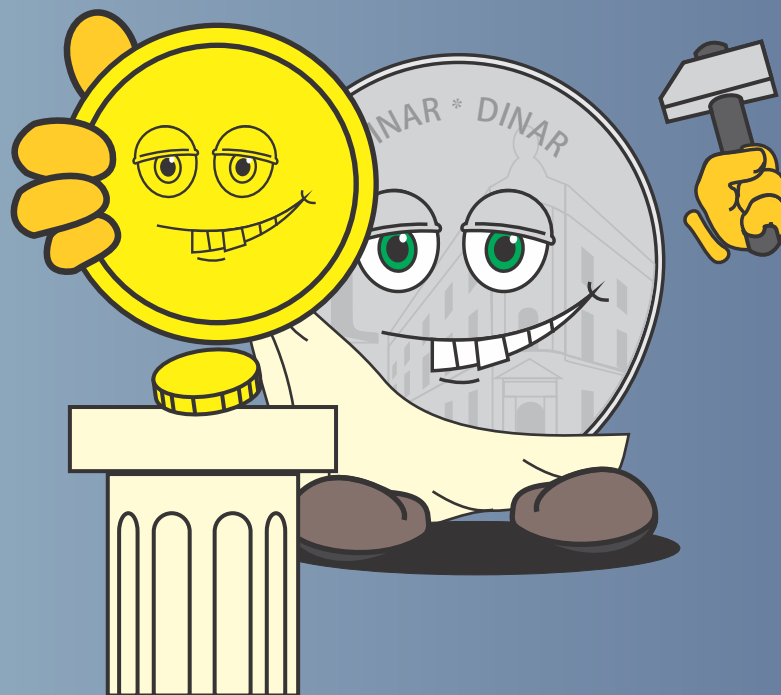
Метал

- У историји новца метал је одиграо пресудну улогу.
- Метал се показао као идеално решење за трговце - чврст је, дељив, лак за обраду, постојан, препознатљив, згодан за транспорт, трајан и постојан.
- У Египту и Малој Азији су се 2.500 година пре нове ере за плаћање робе и услуга користили племенити метали злато и сребро, као и бакар.

Први ковани новац

- Са развојем трговине појављује се и новац. Новац почиње да представља општу меру вредности. Држава и владари гарантују његову вредност.
- Ковани новац настаје у 7. веку пре нове ере у грчкој провинцији Лидији. Исковао га је лидијски краљ Ардис (652-626), утиснувши свој жиг на парчиће електрума - природне легуре злата и сребра.

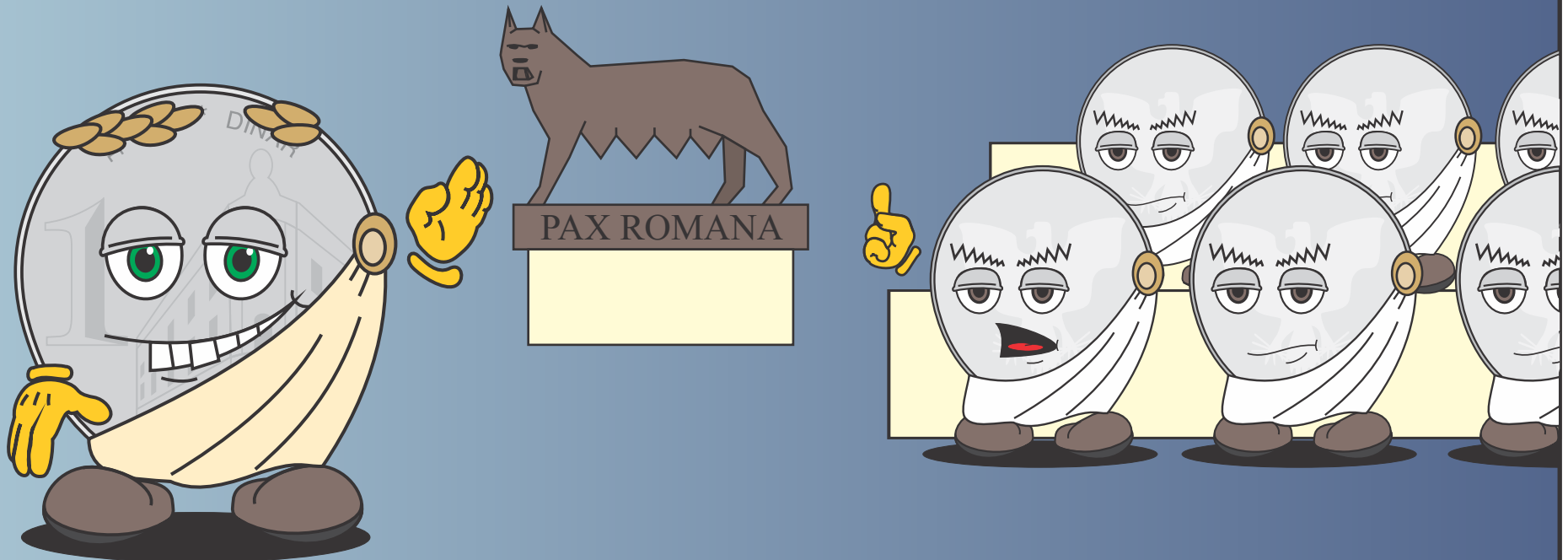
Ковани новац

- Преко Егејског мора и грчких градова-држава (полиса) процес ковања новца се брзо проширио на сав тада познати свет.
- Најстарији ковани новац у Европи је грчки новац.
- Најраспротрањенија је чувена атинска тетрадрахма са ликом богиње Атене на аверсу (лицу) и совом на реверсу (наличју), која се кује почев од 6. века пре нове ере.

Ковани новац

- Све до 4. века пре нове ере на кованом новцу се не приказују ликови познатих личности. Након смрти Александра Великог (323. године пре нове ере), његови наследници му дају обележје божанства и његов лик почиње да се појављује на кованом новцу.
- У Риму, Сенат даје ту привилегију први пут Јулију Цезару, и то за његова живота, као владару са апсолутном влашћу.

Наш новац - ДИНАР

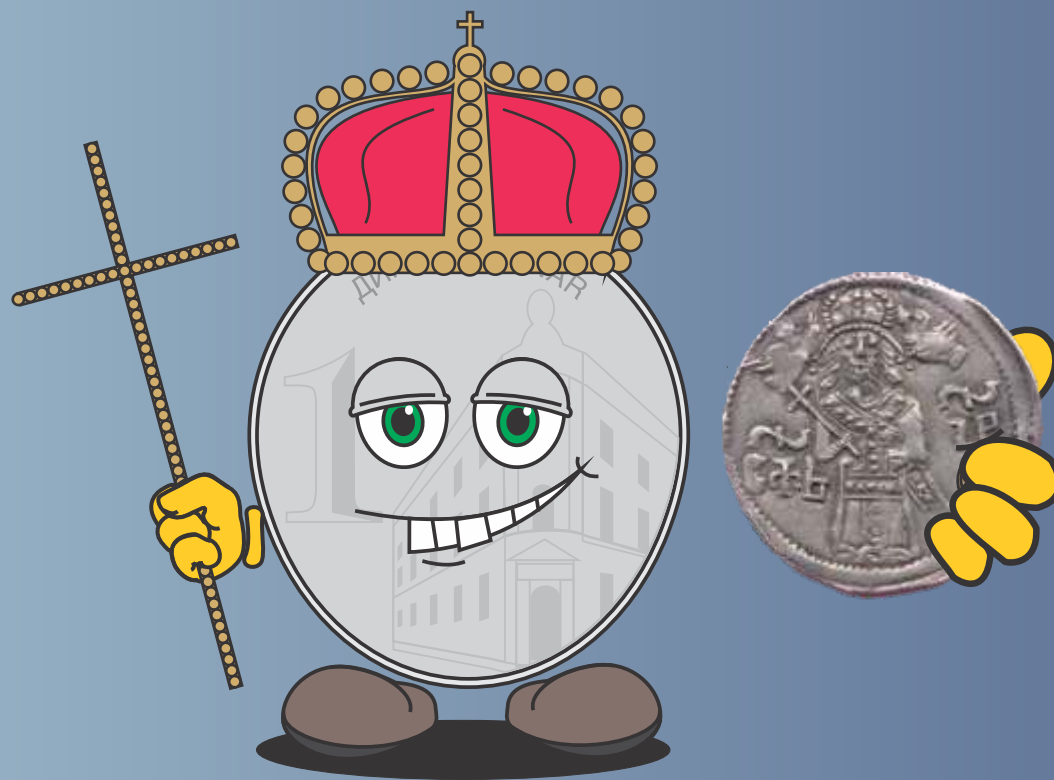
- Назив нашег новца динар води порекло од чувеног сребрног новца који се звао денар или *denarius* на латинском, а који је ковала Римска Република током 2. и 1. века пре нове ере
- Од назива денар воде порекло и називи новчаних јединица неких других земаља (Ирака, Туниса, Јордана)
- Денар је више од 400 година био најзначајнији новац Римске Републике и Римског Царства.

Redde Caesari quae
sunt Caesaris

Први ковани новац у Србији

- Ковање новца у средњовековној Србији почело је у 8. веку, када је настао сребрни и бакарни новац краља Стефана Радослава.
- На новцу који је ковао Вук Бранковић, који је владао у областима око Приштине и Скопља, први пут у историји ковања новца појављује се натпис динар.

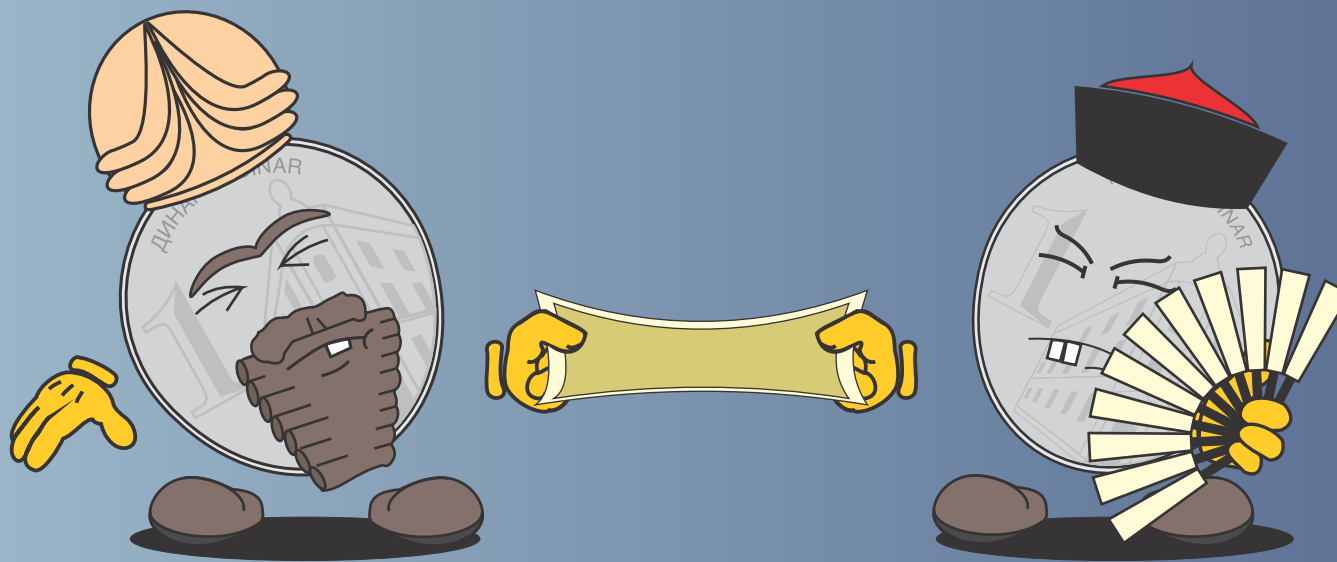
Оптицајни ковани новац

- Пет кованица данас чине наше динарске апоене.
- То су апоени од 1, 2, 5, 10 и 20 динара.
- Свака кованица има аверс (лице) и реверс (наличје).
- На аверсу су приказана ремек-дела наше архитектуре, а на реверсу натпис Народне банке Србије или грб Републике Србије, зависно од године ковања.

Први папирни новац

- Папирни новац има своје претече у рачунима и признаницама старих Вавилонаца.
- Најстарије новчанице воде порекло из Кине.
- Не зна се тачан датум када је прва издата, али најстарије сачуване новчанице датирају из периода око 840. године.

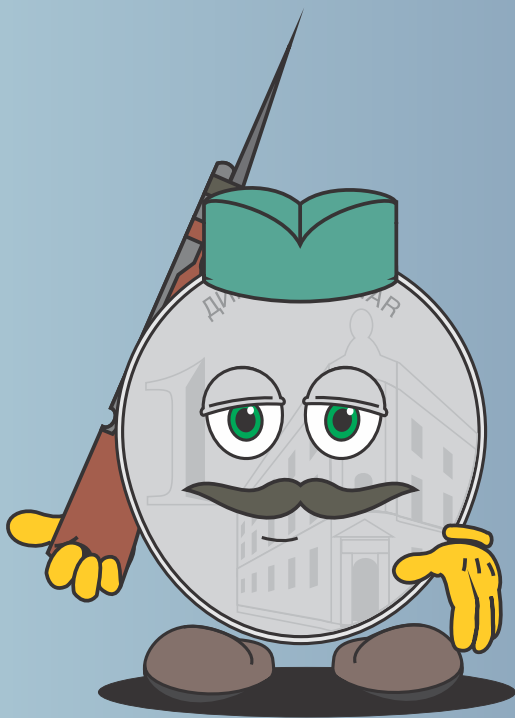
Прве новчанице

- У Европи, прве новчанице су штампане 1661. године у Шведској. На свакој новчаници штампани су: издавач (емитент), вредност, година издања, упозорење да је фалсификовање кажњиво смрћу.
- Емитент одлучује о томе која ће ликовна решења и обележја бити приказана на лицу и наличју новчаница.

Прве новчанице у Србији

- Прве новчанице у Кнежевини Србији штампане су 1876. године у Државној штампарији у Београду, као новац Главне државне благајне.
- На лицу су представљени српски војник и девојка у народној ношњи, а на наличју чланови кнежевске породице Обреновић, Милош и Љубица, као и њихови синови Михаило и Милан.

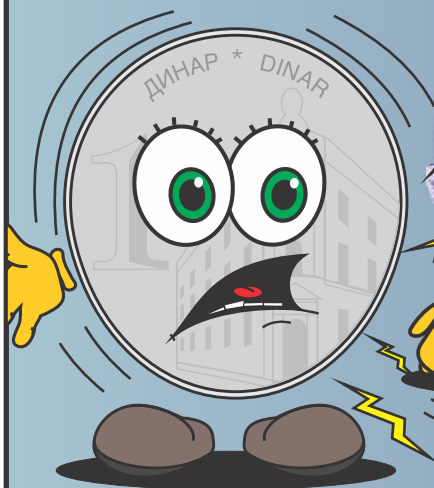
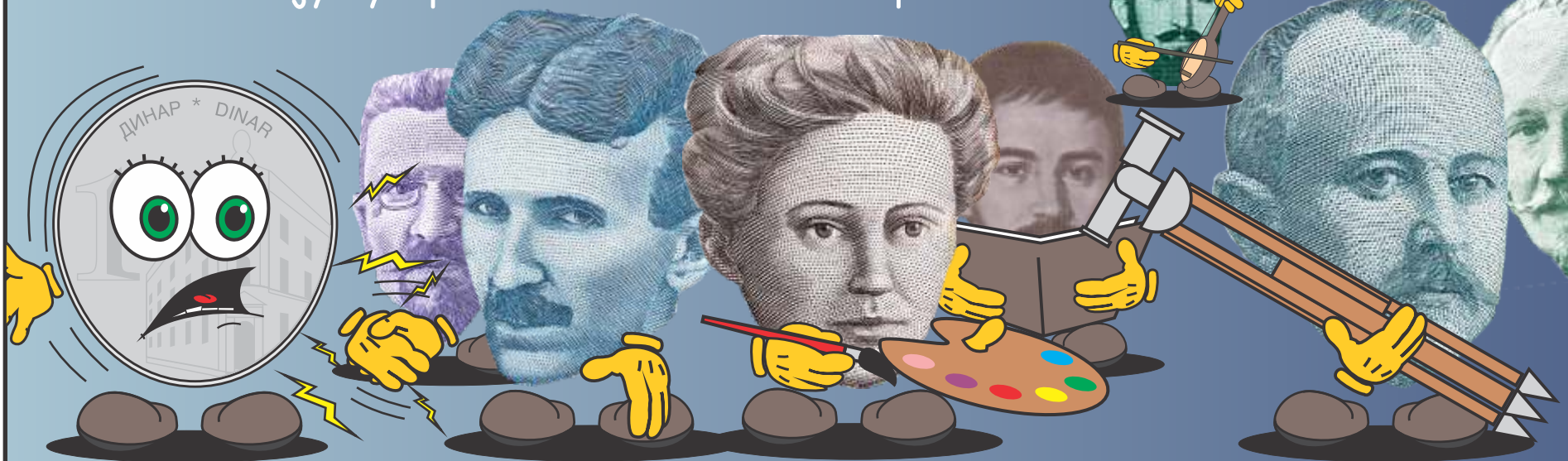
Новчанице

- Прва новчаница Народне банке Србије издата је 1884. године, исте године када је основана Привилегована народна банка Краљевине Србије.
- То је била новчаница од 100 динара, платива у злату.

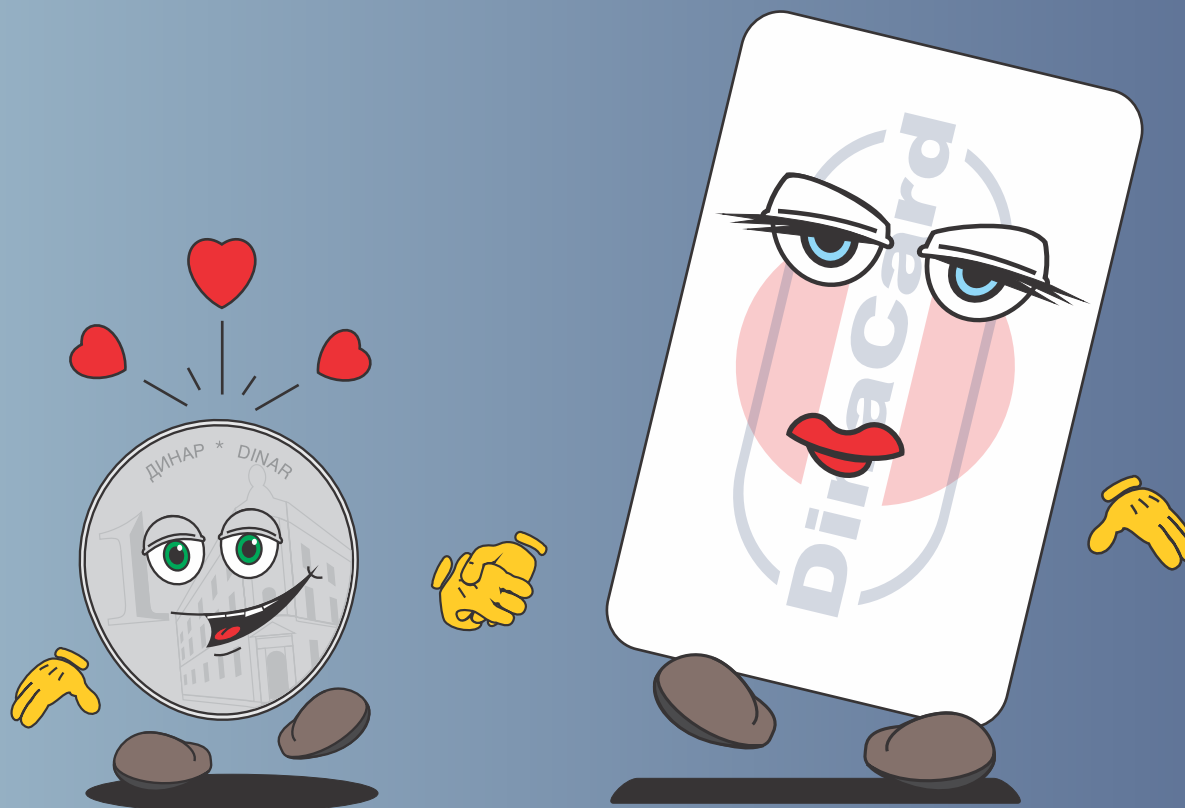
Оптицајне новчанице

- Данас, девет новчаница чине динарске апоене (10, 20, 50, 100, 200, 500, 1.000, 2.000 и 5.000 динара).
- На лицу новчаница представљени су ликови српских великана, научника, уметника и државника: Вука Стефановића Караџића, Петра Петровића Његоша, Стевана Мокрањца, Николе Тесле, Надежде Петровић, Јована Цвијића, Ђорђа Вајферта, Милутина Миланковића и Слободана Јовановића.
- На наличју су приказана њихова остварења.

Безготовинско плаћање

- До краја Другог светског рата људи су углавном плаћали готовим новцем, а затим су почели да користе и друге видове плаћања, као што су чекови и разне картице.
- У најновије време плаћања се врше и компјутерским преносом.

Закључак

- Новац је платежно средство за размену добара и представља историјско, политичко и економско сведочанство једног времена.

